

O RIJEČIMA S KORIJENOM FRLJ- (VRLJ-)

Ismet Smailović

Prije nekoliko dana upita me jedan prijatelj za porijeklo riječi *òfrljē*. Oba smo znali da ta riječ (bar u našem kraju, oko Tuzle) znači: odoka, otprilike, bez velike tačnosti i sl. Npr.: Najbolje je *ofrlje* ispuniti tiket za sportsku prognozu. Ili: Pogodio sam koliko je sati, iako sam rekao *ofrlje*. Međutim, obojicu nas je zanimalo etimološko i semantičko porijeklo te riječi, pa sam počeo razmišljati o svim riječima s korijenom *frlj-*. Evo nekoliko takvih koje se govore i čuju u narodnom govoru oko Tuzle: *frljáciti*, *frljácati*, *frlják-nuti*, *zafrljáciti*, *frljácnuti*, *zàfrljiti*, *fřljav*, *fřljo*, *ofřljē*, itd.

Kad sam pogledao u rječnike koji su mi bili pristupačni, našao sam da u ARj. stoji: *fřljiti*, *fřljim* = baciti, od tur. *fyrlatmak*; *fřljati*, *fřljām* = bacati; *fřljav* isto što i *drljav*, tj. oko »što je bolesno te se u njem čini krmelj«. ¹ U Vukovu Rječniku ovakav tip riječi nalazi se sa slovom *v* (ali to ništa ne smeta u ovoj analizi zbog poznate alternacije *f* : *v*) pa sam našao: *vřljiti*, *vřljim* = baciti; *vřljo*, *vřljòok*, *vřljòokast*, *vřljav* = der an einem Auge beschädigt, ² (Ima jedno oko pa i ono *vřljòoko*). U Broz-Ivekovićevu Rječniku ovakve riječi takođe se nalaze samo sa *v*, npr. *vřljav* = u kojega je jedno oko oštećeno; *vřljo* - hyp. = čovjek *vřljav*; *vřljòok*, *vřljòokast* = (vidi) *vřljav*, (Ima jedno oko pa i ono *vřljòoko*); *vřljiti*, *vřljim* = baciti, turiti. U Rječniku srpskohrvatskog književnog jezika dra Luje Bakotića nalazi se *frljati* -ljam (tur. *fyrletmak*) ³ = baciti; *frljiti* -ljim = (vidi) *frljati*; *vřljav* = razrok; *vřljati* -ljam = bacati. Abdulah Škaljić u svom rječniku »Turcizmi u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine« (Sarajevo, 1957) navodi samo riječ *frljáknuti -ēm* sa tumačenjem da dolazi od turskog *firlatmak*, a znači baciti nešto iz daleka.

Ni Ristić-Kangrgin »Rečnik srpskohrvatskog i nemačkog jezika« (Beograd, 1928) ne donosi ništa opširnije i novije o ovakvim riječima. U tom rječniku imamo: *fřljav* = *drljav*; ⁴ *fřljānje*, *n* = Schmeißen, *n*, Werfen, *n*; *fřljati -ām* (bacati) = schmeißen, werfen; *fřljiti -ljim* = (hin)schmeißen, werfen; *vřljav* (u običnom govoru) = schiel (v. razrok; gledati na četiri proje); am Auge beschädigt; *vřljavac -āvca*, *vřljávko*, *vřljo* = Schielende(r), *m*; *vřljavica*, *f* = Schielende, *f*; *vřljavòst* = Schielen, *n* (v. razrokost); *vřljòk(ast)* = *vřljav*.

¹ Nisam imao pri ruci ARj. dalje od slova *p*.

² Onaj kome je oštećeno jedno oko; (moj prijevod).

³ Pogrešno *fyrletmak*, treba *fyrletmak*.

⁴ *drljav* u Ristić-Kangrginu Rečniku znači: voll Augenbutter, triefäugig (oko puno krmelja, krmeljivo oko — moj prijevod).

I konačno, pogledao sam i Benešićev »Hrvatsko-poljski rječnik (Zagreb, 1949) gdje stoji: *frljati*, *frljām* = rzućać wzwyż,⁵ *vrljav* = mający jedno oko uszkodzone;⁶ *vrljiti*, *vrljim* = odrzucić.⁷

II

Eto, toliko i tako nam govore spomenuti rječnici o riječima koje nas u ovom slučaju zanimaju. Međutim, time nije rečeno sve i mislim da bi o tome trebalo reći još nešto što bi upotpunilo, malo bolje objasnilo, pa možda i ispravilo tumačenje navedenih riječi.

Prije svega uočavamo da ni u jednom spomenutom rječniku nisu zabilježene riječi: *frljáciti*, *frljácnuti*, *frljácati*, *zafrljáciti*, *zafrljácnuti*, *zàfrljiti*, *frljē* i *òfrljē*. Evo značenja tih riječi s primjerima:

frljáciti, *frljácim* = baciti nešto s izvjesnom ljutnjom, srdžbom ili gađenjem; npr.: Evo ti ova krpa pa je *frljáci* kud znaš.

zafrljáciti, *zafrljácim* = baciti nešto ljutito i sa zamahom; npr.: »Tahirbeg je digao desnu ruku i htio nešto da kaže, a onda je Omerica Kokin *zafrljácio* svojom debelom šljakom i Tahirbegova je ruka pala.« (H. Kikić, Bukve, Djela, knj. I, str. 270. Izd. Svjetlost, Sarajevo, 1952.) Ili: »A da je lugar mjesto mene, pobjegao bi, ljutne se Salkica i *zàfrljáci* za njim (za zecom, moja op.) sjekiricu...« (H. Kikić, Bukve, Djela, knj. I, str. 302. Izd. Svjetlost, Sarajevo, 1952.)

frljácati, *frljácām* = bacati nešto ljutito i bijesno; npr.: Ne znam čime da ga umirim; što god mu dam, on sve *frljácā* oko sebe.

zàfrljiti, *zàfrljim* = isto što i *zafrljaciti*; npr.: »Mujdan se ždero ko protuha, a kad mu je nagrilo, on *zàfrljio* najveći paturac Suljetu u potiljak.« (H. Kikić, Omerdići, Djela, knj. II, str. 266. Izd. Svjetlost, Sarajevo, 1954.)⁸

frljácnuti, *frljácñēm* = isto što i *frljaciti*

zafrljácnuti, *zafrljácñēm* = isto što i *zafrljaciti*

frljē (prilog) = nešto izbačeno ili bačeno nepravilno, skrenuto s određenog pravca; npr.: Pazi kad bacaš kamen s ramena, može ti otići *frlje* pa ćeš udariti nekoga.

òfrljē (prilog) = značenje ove riječi naveo sam s primjerima na početku ovoga rada.

Sve su ove riječi, kao i one što su zabilježene u rječnicima, potekle od turskog glagola *fyrlatmak*, što u općem značenju znači baciti. Međutim, ovdje bi dobro bilo znati i malo preciznije značenje ovoga glagola. Čini mi se da ga

⁵ baciti uvis (moj prijevod).

⁶ onaj tko ima jedno oko oštećeno (moj prijevod).

⁷ odbaciti (moj prijevod).

⁸ U primjerima iz Kikićevih djela ja sam stavio akcente na riječi s korijenom FRLJ.

je dobro objasnio D. A. Magazanik u svom rječniku »Турецко-русский словарь (Москва 1945) u kojem kaže: *fyrlatmak* = подбрасывать вверх; бросать с силой; метать; швырять; отбрасывать.⁹

Ovakva tumačenja vrlo lijepo se slažu i sa značenjem toga glagola, odnosno njegovih izvedenica, u našem jeziku, tj. da svaki naš glagol s korijenom *frlj-* (*vrlj-*) ima u svom značenju pomalo i prizvuk sile, srdžbe, nečega što nije lijepo, pravilno i kako treba.

Budući da u turskom jeziku i *atmak* znači baciti, zanimalo me značenje prefiksa *fyrl-* u glagolu *fyrlatmak*, jer je zapravo od njega u našem jeziku nastalo *frlj-* (*vrlj-*). O tome sam našao samo u poznatom turskom rječniku Šemsudina Samija »Kamus-i türki«, Istanbul, 1317. (1901), gdje je glagol *fyrlatmak*, odnosno *fyrlamak*, protumačen ovako: *fyrla(t)mak* = baciti nešto, ali tako da se čuje šum kao da ptica poleti -*frrr* . . . Iz ovoga se vidi da je prefiks *fyrl-* (*frlj-*) onomatopeja ptičijeg polijetanja. Prema tome, svako bacanje koje proizvede, ili treba da proizvede, izvjesnu onomatopeju *frrr(l)*, a to mogu proizvesti samo bacanja sa silom, ljutnjom, srdžbom ili izvjesnom nepravilnošću, ima semantičku vezu s glagolom *fyrlatmak*.

Što se tiče pridjeva *frljav* (*vrljav*) i njemu sličnih riječi (*vrljo*, *vrljok(ast)*, *vrljavac* itd.), sada je jasno da to stoji u uskoj vezi s glagolom baciti (*fyrlatmak*) i da znači: izbačeno oko (u stranu), odnosno čovjek s takvim okom, razrok. Zbog toga mislim da nije sasvim potpuno tumačenje takvog pridjeva rečenicom: »der an einem Auge beschädigt (onaj kome je oštećeno jedno oko), jer oko može imati razna oštećenja, a da čovjek nije *frljav* (*vrljav*), odnosno njegovo oko *frljava* (*vrljava*). Zato nije dobro izjednačavati riječ *frljav* (*vrljav*) s pridjevom *drljav* ako se *drljav* tumači: »oko što je bolesno te se u njem čini krmelj.« Sada treba da je jasno zašto u ARj. uz riječ *drljav* stoji: »nepoznata postanja«.

Nakon svega ovoga i riječ *ðfrljē* (od koje smo počeli ovo razmatranje) ima svoje jasno tumačenje. Pošto *ðfrljē* znači: odoka, otrprilike, neprecizno, onda to semantički treba dovesti u vezu s pridjevom *frljav* (*vrljav*), tj. odoka, ali ne od zdrava, nego od *frljava* (izbačena) oka, koje ne mora tačno pogoditi i ocijeniti, nego to može učiniti i pogrešno, odnosno približno i površno. S morfološke strane ta se riječ povezuje s prilogom *fřljē* (od *fřljē* > *ðfřljē* > *ðfrljē*).

---

⁹ bacati uvis, bacati sa silom, bacati ljutito, odbacivati (moj prijevod).

KAKO SE PIŠU I ŠTAMPAJU »STANDARDNI REČNICI«?

Ante Muljačić

Našoj je čitalačkoj javnosti dobro poznato da u našoj zemlji nakladno poduzeće »Obod« na Cetinju izdaje već nekoliko godina takozvane dvojezične »standardne rečnike« najvažnijih evropskih jezika. Tako je potkraj godine 1961. izišao iz štampe i »Standardni rečnik rusko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-ruski sa kratkom gramatikom ruskoga jezika«. Ovdje će biti govora samo o tom Rječniku.

U prvom redu, radi što boljeg obavještenja treba spomenuti da je nakon dvaju rusko-srpskohrvatskih rječnika: D. Đurovića, koji je preštampan 1945. godine, te M. Moskovljevića, štampana 1949. godine, ovaj »Standardni rečnik« treći po redu te vrste u našoj zemlji poslije drugog svjetskog rata. Rječnik ima luksuzan omot s upadljivim bojama prepunih kontrasta, što, po našem mišljenju, može da privlači kupce. Na tom omotu, na njegovoj prelomljenoj strani, nalazi se i kratak pogovor. Upravo ovaj pogovor koji ima ne male pretenzije, i ponukao nas je da napišemo kritički osvrt koji se sastoji od dva dijela. Prvi se dio odnosi na pogovor i na njegove pretenzije u vezi s korištenjem »Standardnog rečnika«, a drugi dio radnje iznosi manje i veće pogreške kojima rječnik obiluje. Počinjemo s prvim dijelom ove radnje.

Nema sumnje, za našu javnost zamamljivo i privlačno zvuče riječi u tom pogovoru. Evo nekoliko odlomaka iz tog pogovora o vrijednosti i korisnosti upotrebe ovog »Standardnog rečenika«: »Naš Standardni rečnik rađen je po najnovijim leksikografskim i pedagoškim metodama i stoga može poslužiti kako učenicima škola gde je nastavni jezik ruski, tako i svakom onom koji čita ruske tekstove«. . . »U tom cilju, ovaj Rečnik obuhvata preko 100.000 reči, izraza, fraza i sinonima u oba pravca. Ovim svojim obiljem reči naš Standardni rečnik je priručnik za savlađivanje ne samo govornog ruskoga jezika, nego i rečnik klasičnih tekstova ruske književnosti, počev od Puškina, Gogolja, Čehova, Tolstoja i drugih pa do Šolohova i Leonova i ostalih savremenih pisaca.« Osvrćući se na taj pogovor, svaki i osrednji poznavalac ruskoga jezika kome ovaj »Standardni rečnik« dođe u ruke, zapitat će se: »Čemu takav pogovor?« A zatim: »I komu ovaj rječnik može poslužiti za savlađivanje govornog ruskog jezika?« U vezi s time moramo i mi naglasiti da su sastavljači »Standardnog rečnika« imali ne malu hrabrost kad su u tom svom famoznom pogovoru, otprilike ovim riječima, istakli slijedeće:

»1) Naš Standardni rječnik služi kao priručnik za savlađivanje klasičnih tekstova ruske književnosti, počevši od Puškina i završivši Šolohovom i Leonovom;

2) Ovaj Rječnik služi i kao priručnik za savlađivanje govornog ruskog jezika.«